सह, व्य, सहितम्। तत्पर्य्यायः। साकम् २ सार्द्धम् ३ सत्रम् ४ समम् ५। इत्यमरः। ३। ४। ४॥ सक्षुः ६। इति जटाधरः॥ (यथा, मनुः। १०। ६१।
"यत्र त्वेते परिध्वंसा जायन्ते वर्णदूषकाः।
राष्ट्रिकः सह तद्राष्ट्रं क्षिप्रमेव विनश्यति॥")
साकल्यम्। विद्यमानम्। सादृश्यम्। यौगपद्यम्। समृद्धिः। सम्बन्धः। इति मेदिनी॥ सामर्थ्यम्। इति शब्दरत्नावली॥

सहं, क्ली, (सहते इति। सह+अच्।) पांशवलवणम्। इति राजनिर्घण्टः॥

सहः, पुं, (सहते इति। सह+पचाद्यच्।) अग्रहायणमासः। (यथा, वाजसनेयसंहितायाम्। १४। २७।
"सहश्च सहस्यश्च हैमन्तिकावृतू॥"*॥
महादेवः। इति महाभारतम्। १३। १७। १२६॥) क्षमे, त्रि। इति हेमचन्द्रः॥ (यथा, महाभारते। १६। ८। १०।
"गदापरिघशक्तीनां सहाः परिघबाहवः।
त एरकाभिर्निहताः पश्य कालस्य पर्य्ययम्॥")

सहः, पुं क्ली, (सहते इति। सह+अच्।) बलम्। इति मेदिनी॥

सहः, [स्] क्ली, (सहते इति। सह+"सर्व्वधातुभ्योऽसुन्।" उणा० ४।१८८। इति असुन्।) ज्योतिः। बलम्। इति शब्दरत्नावली॥ (यथा, रघुः। ८। ७।
"सदयं बुभुजे महाभुजः
सहसोद्वेगमियं व्रजेदिति।
अचिरोपनतां स मेदिनीं
नवपाणिग्रहणां वधूमिव॥")

सहकारः, पुं, (सह युगपत् कारयति विक्षेपयति सौगन्धमिति। कृ+णिच्+अच्।) अतिसौरभाम्रः। इत्यमरः। २। ४। ३३॥ (यथा, रघुः। ४। ९।
"मन्दोत्कण्ठाः कृतास्तेन गुणाधिकतया गुरौ।
फलेन सहकारस्य पुष्पोद्गम इव प्रजाः॥")

सहकारी, [न्] पुं, (सह करोतीति। कृ+णिनिः।) प्रत्ययः। यथा,—
"अथ हेतुरुपादानं प्रत्ययाः सहकारिणः॥"
इति त्रिकाण्डशेषः॥
न्यायमते तद्भिन्नत्वे सति तज्जन्यजनकत्वं सहकारित्वम्॥ (मिलित्वा करणशीले, त्रि॥)

सहचरः, पुं स्त्री, (सह चरतीति। चर+अच्।) पीतझिण्टी। नीलझिण्टी। इति रत्नमाला॥ (यथा, सुश्रुते। १। ३८।
"वीततरुसहचरद्वयदर्भवृक्षादनीति॥")

सहचरः, पुं, (सह चरतीति। चर+अच्।) झिण्टी। वयस्यः। (यथा, कथासरित्सागरे। २४। १३२।
"ततः सहचरैः साकं तस्यैवाशिश्रयद्गृहम्॥")
प्रतिबन्धकः। इति हेमचन्द्रः॥ अनुचरे, त्रि। इति मेदिनी॥ (यथा, कुमारे। २। ६४।
"सहचरमधुहस्तन्यस्तचूताङ्कुरास्त्रः
शतमखमुपतस्थे प्राञ्जलिः पुष्पधन्वा॥")

सहचरी, स्त्री, (सह चरति या। चर+अच्। पचादिषु चरतेष्टित्करणात् ङीष्।) पीतझिण्टी। इत्यमरः। २। ४। ७५॥ सखी। इति जटाधरः॥ पत्नी। इति हेमचन्द्रः॥ (यथा, रघुः। ९। ५७।
"लक्ष्मीकृतस्य हरिणस्य हरिप्रभावः
प्रेक्ष्य स्थितां सहचरीं व्यवधाय देहम्।
आकर्णकृष्टमपि कामितया स धन्वी
बाणं कृपामृदुमनाः प्रतिसञ्जहार॥")

सहजः, पुं, (सह जायते इति। जन+डः।) सहोदरः। इत्यमरः। २। ६। ३४॥ निसर्गः। सहोत्थे, त्रि। इति मेदिनी॥ (यथा, रघुः। ८। ४३।
"विललाप स वाष्पगद्गदं
सजहामप्यपहाय धीरताम्।
अभितप्तमयोऽपि मार्द्दवं
भजते कैव कथा शरीरिषु॥")
जन्मलग्नात् तृतीयस्थानम्। यथा,—
"सुतमदननवान्त्ये पूर्णदृष्टिः सुरारि-
र्युगलदशमराशौ दृष्टिपादत्रयार्हः।
सहजरिपुचतुर्थेष्वष्टमे चार्द्धदृष्टिः
स्थितिभवनमुपान्त्यं नैव दृश्यं हि राहोः॥"
इति ज्योतिस्तत्त्वम्॥

सहजमित्रं, क्ली, (सहजं मित्रम्।) स्वाभाविकसुहृत्। यथा,—
"अरिर्मित्रमुदासीनोऽनन्तरस्तत्परः परः।
क्रमशो मण्डलं चिन्त्यं सामादिभिरुपक्रमैः॥"
अरिः शत्रुः। मित्रं सुहृत्। उभयविलक्षण उदासीनः। ते च त्रयस्त्रिविधाः। सहजाः कृत्रिमाः प्राकृताश्चेति। सहजं मित्रं भागिनेयपैतृस्वस्रीयमातृस्वस्रीयादिः। इति मिताक्षरायामाचाराध्याये १ अध्यायः॥

सहजातः, त्रि, (सह जातः उत्पन्नः।) सहोदरः। यमजः। इति केचित्॥ (सहोत्थे, त्रि। यथा, कथासरित्सागरे। ११३। २२।
"तारावलोकनामा च क्रमाद्वृद्धिं जगाम सः।
दानधर्म्मविवेकाद्यैः सहजातैर्गुणैः सह॥")

सहजारिः, पुं, (सहजः स्वाभाविकः अरिः।) स्वाभाविकशत्रुः। यथा। "सहजारिः सापत्न्यपितृव्यतत्पुत्त्रादिः।" इति मिताक्षरायामाचाराध्यायः॥

सहजोदासीनः, पुं, (सहज उदासीनः।) स्वाभाविकपरतरः। यथा। "सहजकृत्रिममित्रशत्रुलक्षणरहितौ सहजकृत्रिमोदासीनौ।" इति मिताक्षरायामाचाराध्यायः॥

सहण्डुकं, क्ली, मांसव्यञ्जनविशेषः। यथा,—
"छागादेर्म्मांसमूर्द्धादेः कुट्टितं खण्डितं पुनः।
शुद्धमांसविधानेन पचेदेतत् सहण्डुकम्।
सहण्डुकं गुणग्रन्थे शुद्धमांसगुणं स्मृतम्॥"
इति भावप्रकाशः॥

सहदेवः, पुं, (पाण्डवविशेषः। इति मेदिनी॥ स च पाण्डुराजस्य पञ्चमपुत्त्रः। माद्रीगर्भे अश्विनीकुमाराभ्यां जातः॥ जरासन्धसुतः। स युधिष्ठिरसमकालीनो मगधेषु राजासीत्। इति श्रीभागवतम्॥ (हर्य्यश्वनसुतः। यथा, हरिवंशे। २९। ३।
"हर्य्यश्वनसुतो राजा सहदेवः प्रतापवान्।
सहदेवस्य धर्म्मात्मा नदीन इति विश्रुतः॥"
सोमदत्तपुत्त्रः। यथा, तत्रैव। ३२। ८०।
"सोमदत्तस्य दायादः सहदेवो महायशाः।
सहदेवसुतश्चापि सोमको नाम पार्थिवः॥"
देवैः सह वर्त्तमाने, त्रि। यथा, भागवते। ४। २। ८।
"श्रूयतां ब्रह्मर्षयो मे सहदेवाः सहाग्नयः।
साधूनां ब्रुवतो वृत्तं नाज्ञानान्नच मत्सरात्॥")

सहदेवा, स्त्री, (सह दीव्यतीति। दिव+अच्। टाप्।) बला। दण्डोत्पलः। शारिवौषधिः। इति मेदिनी॥ अर्हन्माता। इति हेमचन्द्रः॥ (देवककन्यान्यतमा। सा तु वसुदेवपत्नी। यथा, भागवते। ९। २४। २३।
"शान्तिदेवोपदेवा च श्रीदेवा देवरक्षिता।
सहदेवा देवकी च वसुदेव उवाह ताः॥")

सहदेवी, स्त्री, सर्पाक्षी। इति मेदिनी॥ पीतदण्डोत्पला। इति रत्नमाला॥ बलाप्रभेदः। तत्पर्य्यायः। महाबला २ ज्यष्ठबला ३ कटम्भरा ४ केशारुहा ५ केसरिका ६ मृगादनी ७ वर्षपुष्पा ८ केशवर्द्धिनी ९ पुरासिनी १० देवबला ११ सारिणी १२ पीतपुष्पी १३ देवार्हा १४ गन्धवल्लरी १५ मृगा १६ मृगरसा १७। अस्या गुणाः। हृद्रोगवातार्शःशोफहारित्वम्। शुक्रवृद्धिकारित्वम्। बल्यत्वम्। विषमज्वरनाशित्वञ्च। इति राजनिर्घण्टः॥ सहदेवपत्नी च॥

सहदेवीगणः, पुं, (सहदेवीनां गणः।) प्रतिष्ठायां देवस्नानार्थमोषधिसमूहः। यथा,—
"पञ्चगव्यैः स्नापयेच्च सहदेव्यादिभिस्ततः।
सहदेवी बला चैव शतमूली शतावरी॥
कुमारी च गुडूची च सिंही व्याघ्री तथैव च।
या ओषधीति मन्त्रेण स्नानमोषधिमङ्गलैः॥"
इति गारुडे ४८ अध्यायः॥

सहधर्म्मिणी, स्त्री, (सह धर्म्मोऽस्त्यस्या इति। इनिः। ङीप्।) वेदविधानेनोढा। इत्यमरः। २। ६। ५॥

सहनं, क्ली, (सह+ल्युट्।) क्षान्तिः। तत्पर्य्यायः। तितिक्षा २ क्षमा ३। इति हेमचन्द्रः॥ (यथा, साहित्यदर्पणे। ६। ३९०।
"कार्य्यसंग्रह आदानं तदाहुश्छादनं पुनः।
कार्य्यार्थमपमानादेः सहनं खलु यद्भवेत्॥")

सहनः, त्रि, (सहते इति। सह+ल्युः।) सहनशीलः। इत्यमरः। ३। १। ३१॥ तत्पर्य्यायः। सहिष्णुः २ क्षमिता ३ क्षमी ४ तितिक्षुः ५ क्षन्ता ६। इति हेमचन्द्रः॥